

Козубовська І.В.
доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
Ужгородського національного університету,
Милян Ж.І.
аспірант

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Процес підготовки майбутніх учителів у різних європейських країнах характеризується специфічними рисами, на тлі яких виділяються загальні тенденції в сфері підготовки педагогічних кадрів: гуманізація, фундаменталізація, інформатизація педагогічної освіти, академічна мобільність студентів, насичення освітніх програм науково-дослідним компонентом, стандартизація педагогічної освіти, посилення практико-орієнтованої спрямованості підготовки майбутніх учителів, використання прогресивних технологій, форм і методів підготовки вчителів, додання педагогічній практиці експериментально-аналітичного характеру, збільшення обсягів фінансування наукових педагогічних досліджень, розвиток [1].

Одним з найважливіших завдань сучасної педагогічної освіти в Європі визначена підготовка фахівців, що мають високо розвинені творчі здібності, здатні до постійного саморозвитку, виконання дослідницької функції в професійній діяльності, мають власну сформовану позицію вибору видів і форм діяльності, володіють професійно-педагогічною культурою.

В умовах нової парадигми освітньої політики в європейських країнах дослідницька діяльність студентів педагогічних навчальних закладів є об'єктивною необхідністю й закономірною особливістю процесу вдосконалення педагогічної освіти, яка набуває дослідницько-орієнтованого характеру.

Дослідницька діяльність студентів у педагогічних навчальних закладах Німеччини, Австрії, Франції, Угорщини, Польщі визначається як інтелектуально-контрольована діяльність, здійснювана індивідуально або в групі, пов'язана з розв'язком дослідницького завдання, яке приводить до відкриття нового знання, подальшого прогнозуванню наслідків даного розв'язку, що передбачає наявність основних якостей і компетенцій дослідника (самостійності, соціальної відповідальності, здатності до співробітництва, самоосвіти, критичного мислення, аналітичності, комп'ютерної й інформаційної грамотності), головним результатом якої є оригінальний інтелектуальний продукт, що встановлює наукову істину як підсумок наукового пошуку, і представлений у стандартному вигляді.

З метою посилення дослідницької спрямованості професійної діяльності майбутнього вчителя в країнах Євросоюзу проводяться такі заходи: забезпечення наступності в підготовці студента-дослідника в системі школа – ВНЗ; організація щорічних регіональних, національних, міжнародних студентських науково-практичних конференцій; розширення міжнародних контактів, що знаходять реалізацію в участі студентів у міжнародних дослідницьких проектах, у роботі міжнародних наукових таборів для учнів і студентів, які проводять наукові дослідження; встановлення стипендій студентам за кращі дослідницькі проекти й програми; встановлення спеціальних премій, грантів для практикуючих учителів, що займаються дослідницькою діяльністю.

Особливо відчутною тенденція підготовки вчителя-дослідника є у Великій Британії, де на початку XXI століття як результат трансформації світової і британської системи освіти у вищій школі остаточно утверджується нова освітня парадигма, яка полягає в зміні акцентів позиції сучасного вчителя – з функціонального виконавця він перетворюється на педагога-дослідника (teacher-researcher), який володіє значним творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, постійної самоосвіти, самовдосконалення професійно-педагогічної діяльності [2].

Дослідницькі вміння майбутнього вчителя починають формуватися під час його навчання у вищому педагогічному закладі і в подальшому розвиваються і поглиблюються в процесі професійної діяльності.

Британськими вченими розроблена структурно-логічна модель професійної підготовки вчителя-дослідника, яка містить: цінності вчителя й професії - етичний компонент (ethical component), заснований на інтеграції знань про культуру, цінності в професійній практиці; особистісні й професійні якості - критерій професіоналізму (component of professional research), що визначає потенційні характеристики вчителя-дослідника; ключові компетенції (key competencies) - універсальні ментальні засоби, які використовуються педагогом для досягнення значимих цілей; дослідницькі вміння (гностичні, конструктивні, прогностичні, рефлексивні, комунікативні, перцептивні, сугестивні, експресивні), що забезпечують зміст, процес і результат дослідження; технології професійної підготовки на основі дослідницької діяльності - технологічний компонент (technical component); психологічні механізми підготовки вчителі - мотивація навчальної діяльності, розуміння особистісного змісту навчання, наявність критичного мислення й дослідницької уяви, що сприяє пошуку нового в освіті й прийняттю дослідницької позиції (inquiry stance) як особливої здатності успішно здійснювати трансформації в освітньому процесі в контексті проведених досліджень; валідність результатів дослідження (validity).

Модель ефективно функціонує за певних організаційно-педагогічних умов: наявність дослідницької позиції майбутнього вчителя; забезпечення творчої взаємодії і співробітництва між студентами і викладачами; впровадження спеціальних освітніх модулів з дослідницькою спрямованістю; використання проектних та інших інноваційних технологій; створення креативно-освітнього середовища; зміцнення зв'язків між вузівськими викладачами і студентами та шкільними вчителями.

У результаті аналізу і узагальнення наявних класифікацій дослідницьких умінь, здійснених британськими вченими, а також наведених у доповіді Педагогічного Агентства Великобританії «Improving Teacher Training for Behaviour», можна представити кілька груп умінь, характерних для сучасного вчителя-дослідника: операційно-гностичні, інформаційні, конструктивно-проектувальні, діагностичні, комунікативні, прогностичні.

Дослідницькі вміння майбутніх вчителів формуються в процесі теоретичної і практичної підготовки, а також професійно спрямованої поза аудиторної роботи (зустрічі з видатними вченими, наукові стажування, гранти на проведення наукових досліджень студентами, участь у наукових конференціях, семінарах тощо) з використанням у навчальному процесі сучасних ефективних технологій (інтерактивні, інформаційні, проєктивні), форм і методів (проблемні лекції, проблемні семінари, групи Аберкромбі, кейс-метод, тьюторство, дистанційне навчання), засобів (електронні підручники, інтерактивна дошка).

Результатом професійної підготовки вчителя-дослідника в європейських педагогічних закладах є:

- формування в студентів дослідницького підходу до професійної діяльності як умови для успішного виконання дослідницької функції;
- розвиток розумової діяльності студентів, що сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань і подальшого застосування їх на практиці;
- розвиток творчого мислення, наукової інтуїції, умінь і навичок самостійної навчальної й наукової роботи;
- засвоєння студентами методології, теоретичних основ педагогічної науки, методів наукового пізнання, технології проведення наукового дослідження;
- формування в майбутнього вчителя прагнення до самовдосконалення й саморозвитку протягом усього життя;
- формування спеціальних якостей дослідника: соціальної відповідальності, ініціативності, самостійності, критичності, гнучкості, оригінальності мислення, об'єктивності, здатності до співробітництва, інформаційної грамотності.

Література

1. Олейникова О.Н. Основные тенденции развития и современное состояние профессионального образования в странах Европейского Союза: автореф. дис. ... д-ра пед. наук/ Олейникова О.Н. – Казань, 2003. – 53 с.
2. Block D., Cameron D. Globalization and Teaching / D.Block, D.Cameron. – London: Routledge, 2002. – 196 p.